
Europos Sąjungos teisės šaltiniai

ES teisės ypatumai

- Tarptautinė / nacionalinė teisė;
 - Viršvalstybinė teisė;
 - Common Law / Civil Law;
 - Savarankiški teisės šaltiniai;
 - ES teisės normos įpareigojančia galia.
-

Europos Sąjungos teisės šaltinių klasifikacija

- **Kriterijus – šaltinio subjektas:**
 - *ES pirminės teisės šaltiniai;*
 - *ES antrinės teisės šaltiniai;*
 - *ES tarptautiniai susitarimai;*
 - *Susitarimai tarp ES valstybių narių.*
-

Europos Sąjungos teisės šaltinių klasifikacija

- **Kriterijus - šaltinio išraiškos forma:**
 - *ES rašytiniai teisės šaltiniai;*
 - *ES nerašytiniai teisės šaltiniai.*
 - **Kriterijus - šaltinio reguliavimo dalykas:**
 - *ES institucinės teisės šaltiniai;*
 - *ES materialinės teisės šaltiniai.*
-

ES pirminės teisės šaltiniai

- ❑ Europos Bendrijų steigimo susitarimai:
 - ❑ Europos anglių ir plieno bendrijos (EAPB); 1952 m. liepos 23 d., [nuo 2002 m. liepos 23 d. neteko galios];
 - ❑ Europos ekonominės bendrijos (EEB) steigimo sutartis 1958 m. sausio 1 d.;
 - ❑ Europos atominės energijos bendrijos (Euratomo) steigimo sutartis, 1958 m. sausio 1 d.
-

-
- ❑ ES steigiamųjų sutarčių pakeitimai (reformos):
 - ❑ 1987 m. Suvestinis Europos Aktas;
 - ❑ 1993 m. lapkričio mėn. 1 d. Maastrichto sutartis;
 - ❑ 1999 m. Amsterdamo sutartis;
 - ❑ 2003 m. Nicos sutartis;
 - ❑ 2009 m. Lisabonos sutartis;
 - ❑ ES steigiamųjų sutarčių priedai, deklaracijos, protokolai.
-

-
- ❑ 1957 m. kovo mėn. 25 d. Susitarimas dėl Europos bendrijų jungtinių organų įsteigimo;
 - ❑ 1965 m. balandžio mėn. 8 d. Europos Bendrijų jungtinės tarybos ir jungtinės komisijos steigimo sutartis;
 - ❑ Sutartys dėl biudžeto ir finansinių reikalų, 1971 ir 1977;
 - ❑ Stojimo į Europos Sąjungą sutartys;
 - ❑ Europos Sąjungos bendrieji teisės principai.
 - ❑ ES pirminės teisės aktai - konstitucinio rango aktai.
 - ❑ Europos Sąjungos teisės normos privalo būti pagrįstos steigimo sutarties nuostatomis.
-

ES antrinės teisės šaltiniai

- ❑ Įstatymo galia turintys teisės aktai.
 - ❑ Įstatymo galios neturintys teisės aktai.
 - ❑ Kiti teisės aktai.
-

Įstatymo galia turintys teisės aktai

- ❑ Reglamentas yra taikomas visuotinai. Jis privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse.
 - ❑ Direktyva yra privaloma kiekvienai valstybei narei, kuriai ji skirta, rezultato, kurį reikia pasiekti, atžvilgiu, bet nacionalinės valdžios institucijos pasirenka jos įgyvendinimo formą ir būdus.
 - ❑ Sprendimas yra privalomas visas. Sprendimas, kuriame nurodomi jo adresatai, yra privalomas tik tiems adresatams.
 - ❑ SESV 288 str.
-

Skirtumai

	Adresatas	Veikimas
Reglamentas	Visi subjektai	privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose ES valstybėse narėse
Direktyva	Visos arba konkrečios ES valstybės narės	privaloma rezultato, kurį reikia pasiekti, atžvilgiu
Sprendimas	Sprendimas, kuriame nurodomi jo adresatai, yra privalomas tik tiems adresatam	privalomas visas
Rekomendacija	ES valstybės narės, fiziniai ir juridiniai asmenys, tarptautinės organizacijos	neturi privalomosios galios
Nuomonė	ES valstybės narės, fiziniai ir juridiniai asmenys, tarptautinės organizacijos	neturi privalomosios galios

Įstatymo galios neturintys teisės aktai

- **Deleguoti teisės aktai**
 - Deleguotų teisės aktų pavadinime nurodoma „deleguotas“ ar „deleguota“.
 - Įstatymo galią turintis teisės aktas gali deleguoti Komisijai įgaliojimus priimti visuotinai taikomus įstatymo galios neturinčius teisės aktus, papildančius ar iš dalies keičiančius neesmines įstatymo galią turinčio teisės akto nuostatas.
 - Reglamentas, Direktyva, Sprendimas.
 - Įgaliojimų delegavimo tikslai, turinys, taikymo sritis ir trukmė aiškiai apibrėžiami įstatymo galią turinčiuose teisės aktuose. Esminės atitinkamos srities nuostatos nustatomos tik įstatymo galią turinčiu teisės aktu, todėl negali būti įgaliojimų delegavimo objektu.
-

-
- Įstatymo galią turinčiuose teisės aktuose aiškiai nustatomos delegavimo sąlygos, kurios gali būti tokios:
 - a) Europos Parlamentas arba Taryba gali nuspręsti atšaukti delegavimą;
 - b) deleguotasis teisės aktas gali įsigalioti tik tada, jei per įstatymo galią turinčio teisės akto nustatytą laikotarpį Europos Parlamentas arba Taryba nepareiškia prieštaravimo.
 - SESV 290 str.
-

-
- ❑ **Įgyvendinimo teisės aktai**
 - ❑ *Nacionalinio lygmens teisės aktai*
 - ❑ Valstybės narės imasi visų nacionalinės teisės priemonių, būtinų įgyvendinti teisiškai privalomus Sąjungos aktus.
 - ❑ *ES lygmens teisės aktai*
 - ❑ Kai privalomi ES teisės aktai turi būti įgyvendinti vienodomis sąlygomis, tie aktai suteikia įgyvendinimo įgaliojimus Komisijai arba tinkamai pagrįstais konkrečiais atvejais ir Europos Sąjungos sutarties 24 bei 26 straipsniuose numatytais atvejais – Tarybai.
 - ❑ Įgyvendinimo aktų pavadinimuose nurodomas žodis „įgyvendinimo“; SESV 291 str.
-

Kiti teisės aktai

- ❑ Rekomendacija – pvz.: Europos Komisijos siūlomas elgesys ES konkurencijos teisės srityje;
 - ❑ Nuomonė – pvz.: esamos padėties įvertinimai.
 - ❑ [neturi privalomosios galios, SESV 288 str].
 - ❑ Tarpinstituciniai susitarimai;
 - ❑ ES organų deklaracijos, programos, pareiškimai [pvz.: ES taryba];
 - ❑ Europos Komisijos Žalios ir Baltos Knygos.
-

ETT praktika

- ❑ ES teisės formavimas ir vienodo taikymo užtikrinimas.
 - ❑ ES teisės taikymo ir aiškinimo aktai.
 - ❑ ES teisės aiškinimas, t.y. jos prasmės, apimties ir padarinių nustatymo procesas.
 - ❑ Metodai - gramatinis, loginis, sisteminis, teleologinis.
 - ❑ ETT - ES teisės principai, kaip ES teisės viršenybė bei tiesioginis veikimas.
 - ❑ ETT kompetencija.
-

ES tarptautiniai susitarimai

- ❑ Tarptautiniai susitarimai tarp Europos Sąjungos ir trečiųjų valstybių:
 - Asociacijos sutartis;
 - Kooperacijos sutartis;
 - Prekybos sutartis;
 - Sutartis dėl Europos Ekonominės Erdvės;
 - Susitarimai ypatingiems ryšiams tarp trečiųjų valstybių ir ES valstybių narių palaikymo.
 - ❑ Tarptautiniai susitarimai tarp ES ir tarptautinių organizacijų.
-

Susitarimai tarp ES valstybių narių

- ❑ Susitarimas Dėl abipusio bendrovių ir juridinių asmenų pripažinimo (1968),
 - ❑ Susitarimas Dėl pelno tarp susijusių įmonių dvigubo apmokestinimo panaikinimo (1990);
 - ❑ Susitarimas Dėl sutartiniais santykiams taikytinos teisės (1980);
 - ❑ Susitarimas Dėl Švedijos karalystės prisijungimo prie 1990.06.19 Šengene pasirašytos Konvencijos dėl 1985.06.14 Šengeno susitarimo dėl laipsniško bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo.
-

Nerašytiniai ES teisės šaltiniai

- ❑ Europos Sąjungos bendrieji teisės principai:
 - ❑ teisės pradai, kurio pagalba atskleidžiama teisės esmė ir parodomos teisės vystymosi kryptys;
 - ❑ praktiškai taikomi teisės spragų atvejais.
 - ❑ ES teisės viršenybė;
 - ❑ ES teisės tiesioginis taikymas bei veikimas;
 - ❑ Subsidiarumo ir proporcingumo principas;
 - ❑ Pagrindinių žmogaus teisių apsaugos principas;
-

-
- ❑ Papročiai Europos Sąjungos teisėje:
 - ❑ objektyvus elementas – *usus* – bendroji praktika;
 - ❑ subjektyvus elementas – *opinio juris* – taisyklė pripažįstama teisiškai reikšminga.
 - ❑ keičia arba papildo galiojančius Europos Sąjungos teisės aktus.
 - ❑ Atstovavimas ES Ministrų Taryboje.
 - ❑ ES imunitetai ir privilegijos - kodifikuota papročių teisė.
-

ES teisės ir nacionalinės teisės santykis

- ❑ ES teisės savarankiškumas.
 - ❑ ES teisės ir nacionalinės teisės tarpusavio sąveika.
 - ❑ Vadovaudamosi lojalaus bendradarbiavimo principu, Sąjunga ir valstybės narės gerbia viena kitą ir viena kitai padeda vykdydamos iš Sutarčių kylančias užduotis.
 - ❑ Kad užtikrintų pagal Sutartis ar Sąjungos institucijų aktus atsirandančių pareigų vykdymą, valstybės narės imasi bet kurių reikiamų bendrų ar specialių priemonių.
-

-
- ❑ Valstybės narės padeda Sąjungai įgyvendinti jos užduotis ir nesiima jokių priemonių, kurios gali trukdyti siekti Sąjungos tikslų.
 - ❑ ESS 4 str. 3 d.
 - ❑ 1. Veiksmingas Sąjungos teisės įgyvendinimas, būtinas tinkamam Sąjungos veikimui, valstybėse narėse laikomas bendro intereso reikalu.
 - ❑ SESV 197 str.
-

-
- ❑ Deklaracija Nr. 17 Dėl viršenybės
 - ❑ Konferencija primena, kad remiantis nusistovėjusia Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika Sutartys ir kiti teisės aktai, kuriuos priima Sąjunga remdamasi Sutartimis, turi viršenybę prieš valstybių narių teisės aktus šioje teisminėje praktikoje nustatytais sąlygomis.
-

ES teisės tiesioginis taikymas ir veikimas

- ❑ ES teisės normos savybės:
 - ❑ ES teisės norma privalo būti aiški, konkreti, besąlygiška;
 - ❑ ES teisės normos savaimė realizuojantis (self – executing) poveikis;
 - ❑ Nereikalauti tolimesnio įgyvendinimo (tiek teisės aktų priėmimo, tiek kitų, kurių turėtų imtis nacionalinė ar ES valdžia).
-

Skirtumas

**ES teisės normos
tiesioginis taikymas /
direct applicability**

ES teisės normos yra
savaimė realizuojančio
(self executing) poveikio
ir nereikalauja perkėlimo
į nacionalinę teisę.

**ES teisės normos
tiesioginis veikimas /
direct effect**

ES teisės normos
pagrindu suteiktos teisės
galima apginti
nacionaliniame teisme.

ETT van Gend en Loos (1963)

- ❑ Prašymas priimti prejudicinį sprendimą dėl to, ar privatus asmuo gali remtis EB sutartimi gindamas savo teises.
 - ❑ EB teisės veikimo erdvėje piliečiams suteikiama teisė remtis Bendrijos teisės nuostata nacionaliniame teisme, kuris privalo pripažinti, ginti ir įgyvendinti tokios nuostatos suteikiamas teises.
 - ❑ EB yra nauja teisinė sistema, sukurdamos šią sistemą valstybės narės apribojo savo suverenias teises.
-

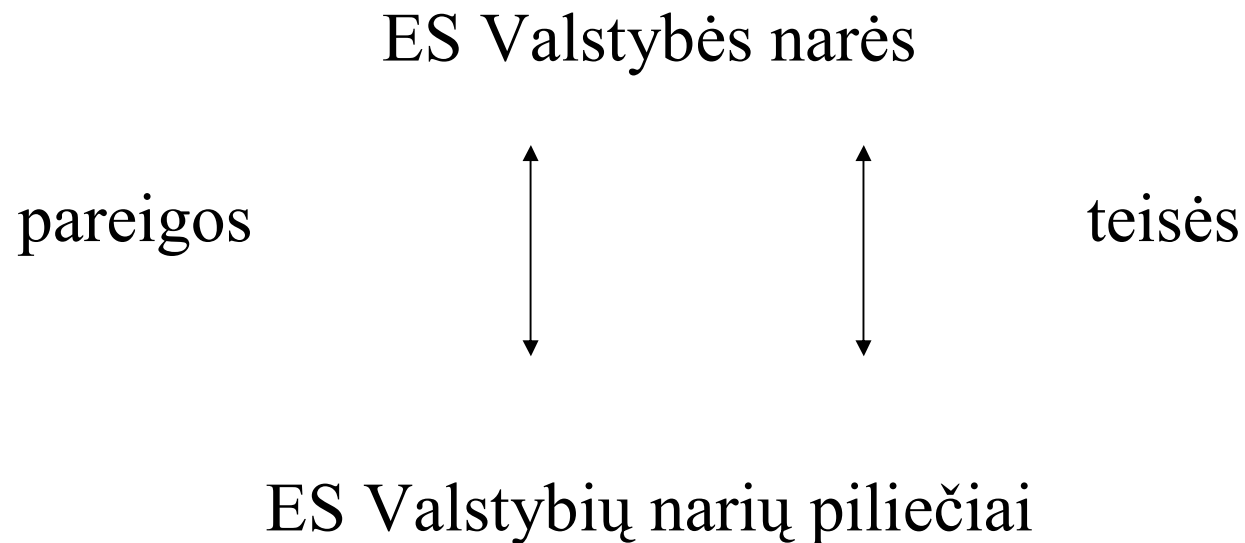
ETT praktikos reikšmė

- ❑ ES steigimo sutarties nuostatų tiesioginio taikymo bei veikimo pripažinimas.
 - ❑ ES Reglamentų tiesioginio taikymo bei veikimo aiškinimas.
 - ❑ ES direktyvų tiesioginio taikymo bei veikimo aiškinimas.
-

ES teisės tiesioginio veikimo specifika

- ❑ ES teisės doktrinoje išskiriami du veikimai:
 - ❑ Vertikalusis tiesioginis veikimas.
 - Privatus asmuo gali remtis ES teisės norma prieš ES valstybę narę.
 - Šio santykio subjektai yra valstybė, atskiri asmenys.
 - ❑ Horizontalusis tiesioginis veikimas.
 - ES teisės aktu galima remtis santykį tarp privačių asmenų.
-

Vertikalusis tiesioginis veikimas

Horizontalusis tiesioginis veikimas

teisės

teisės

ES
Valstybių
narių
piliečiai

ES
Valstybių
narių
piliečiai

ES
Valstybių
narių
piliečiai

pareigos

pareigos

ES steigimo sutarties tiesioginis taikymas bei veikimas

- ❑ ETT Defrenne v. SABENA byla C 43-75
 - ❑ Dėl vyrų ir moterų vienodo apmokėjimo už vienodą darbą
 - ❑ Pripažintas ES steigimo sutarties reglamentuoto diskriminavimo draudimo horizontalusis tiesioginis taikymas bei veikimas
 - ❑ [... diskriminacijos tarp vyrų ir moterų draudimas yra taikomas ne tik valstybinės valdžios institucijų veiklai, tačiau jis apima ir visus susitarimus, skirtus apmokamam darbui reguliuoti, bei sutartis (kolektyviniams susitarimams) tarp asmenų ...]
-

Reglamentų tiesioginis veikimas

- ❑ ETT Komisija prieš Italiją Byla C 39/72
 - ❑ Dėl karvių skerdimo premijų išmokėjimo tvarkos ir atsisakymo nuo pieno ir kitų pieno produktų gamybos
 - ❑ Reglamento nuostatos netinkamai įgyvendinti Italijos vidaus teisėje;
 - ❑ ETT nustatė, kad Sutarčiai prieštarauja bet kokios jų įgyvendinimas, kuris sukuria kliūtis reglamentų tiesioginiam veikimui ir kelia grėsmę jų visuotiniam taikymui
-

-
- ❑ ETT Variola prieš Italiją Byla C - 34/73
 - ❑ Kviečių importas iš ES ir trečiųjų šalių į Italiją;
 - ❑ Muitai ir jiems lygiavercio poveikio privalomieji mokėjimai;
 - ❑ Netinkamas Reglamento teisės normų taikymas.
 - ❑ ETT Leonensio prieš Italiją Byla C - 93/71
 - ❑ Dėl reikalavimo išmokėti karvių skerdimo premijas;
 - ❑ Ūkininkas pateikė teismo įsakymą prieš Italijos Žemės Ūkio Ministeriją.
-

-
- ❑ ES valstybei narei draudžiama perkelti ES reglamentus į nacionalinę teisę.
 - ❑ Dėl skirtingų nacionalinių procedūrų galėtų būti nukeliama reglamentų įsigaliojimo data;
 - ❑ Dėl galimų netikslumų perkėlimo metu;
 - ❑ Dėl reglamentų teisinės galios iškaipimo;
 - ❑ Dėl skirtingo reglamentų aiškinimo.
-

ES direktyvų tiesioginio taikymo bei veikimo specifika

- ❑ **Tiesioginio taikymo bei veikimo sąlygos**
 - ❑ pasibaigęs direktyvos perkėlimo į valstybės vidaus teisę terminas,
 - ❑ ES direktyvos norma turi būti neįgyvendinta / netinkamai perkelta,
 - ❑ ES direktyvos teisės yra besąlygiškos ir pakankamai aiškios arba jei jos apibrėžia teises, kuriomis asmenys gali remtis valstybės atžvilgiu.
-

-
- ❑ **Tiesioginio vertikalios direktyvų veikimo principas – asmuo gali remtis direktyvos nuostatomis tik byloje prieš valstybę.**
 - ❑ ETT *Marshall* byla (152/84), *Faccini Dori* byla 91/92.
-

Sprendimų tiesioginis veikimas

- ❑ ETT Franz Grad Byla C - 9/70
 - ❑ Dėl transportavimo paslaugų apmokestinimo
 - ❑ Vokietija ginčijo, kad sprendimai neveikia tiesiogiai, nes to nenumato EB 249 str.
 - ❑ ETT: tiesiogiai veikti gali ir sprendimų normos, jei jos tikslios, aiškios ir besąlygiškos, nereikalauja tolesnio įgyvendinimo.
-

Netiesioginis veikimas

- ❑ Išvystyta ETT praktikoje.
 - ❑ ETT Van Colson, Byla C - 14/83.
 - ❑ Vienodas požiūris į vyrus ir moteris – Galimybė įsidarbinti
 - ❑ ETT Marleasing, Byla C - 106/89.
 - ❑ Įsipareigojimas aiškinant vidaus teisę užtikrinti direktyvos efektyvumą / nacionaliniai teismai taikydami nacionalinius teisės aktus, juos aiškinti turi atsižvelgdami į ES teisę.
-

ETT Van Colson, Byla C - 14/83

- ❑ Šioje byloje pirmą kartą nustatytas netiesioginio veikimo principas;
 - ❑ ETT:
 - ❑ teismai privalo aiškinti nacionalines nuostatas, ypač tas, kurios įgyvendina ES teisės aktus, atsižvelgiant į direktyvų tekstą ir jose numatytus tikslus bei siekiant jose nurodyto rezultato.
-

ETT Marleasing, Byla C - 106/89

- ❑ Direktyva 68/151 nustatė baigtinį sąrašą pagrindų, kurių pagrindu įmonės steigimas gali būti pripažintas neteisėtu.
 - ❑ Direktyva nebuvo įgyvendinta ir jos įgyvendinimo terminas nepasibaigė.
 - ❑ ETT: Teismai turi taikyti netiesioginio veikimo doktriną nepriklausomai nuo to, ar nacionalinis teisės aktas priimtas prieš direktyvos priėmimą ar po to.
-

ETT Faccini Dori byla 91/92.

- Per nustatytą laikotarpį nepriėmus priemonių, perkeliančių Direktyvą 85/577 į nacionalinę teisę, vartotojai, grįsdami teisę nutraukti sutartį, negali remtis pačia direktyva prieš pardavėjus, su kuriais jie yra sudarę šią sutartį, ir ginti tokios teisės nacionaliniame teisme.
 - **Tačiau taikydamas nacionalinės teisės aktus, priimtus tiek prieš direktyvos priėmimą, tiek po jo, nacionalinis teismas privalo juos aiškinti kuo labiau remdamasis direktyvos formuluote ir atsižvelgdamas į joje numatytą tikslą.**
-

ES teisės viršenybės principas

- ❑ ES valstybės narės teisinėje sistemoje ES teisinei tvarkai turi būti suteikiama viršenybė.
- ❑ ES valstybė narė negali pažeisti ES teisės arba kitaip nesilaikyti prisiimtų narystės įsipareigojimų, jų (įsipareigojimų) nevykdyti, priimti prieštaraujančius nacionalinės teisės aktus.
- ❑ ES teisės viršenybės principas pasižymi ES teisės normos taikymo, o ne jos galiojimo viršenybė nacionalinės teisės atžvilgiu.
- ❑ ES viršenybės principas taikomas tiek pirminei, tiek antrinei Europos Sąjungos teisei.
- ❑ ES pirminėje teisėje šis principas neįtvirtintas raštu.
- ❑ Rezultatas Europos Teisingumo Teismo praktikos.

Lisabonos sutarties pakeitimai

- Lisabonos sutarties Deklaracija Nr. 17 Dėl viršenybės:
 - “remiantis nusistovėjusia Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika Sutartys ir teisės aktai, kuriuos priima Sąjunga remdamasi Sutartimis, turi viršenybę prieš valstybių narių teisės aktus šioje teisminėje praktikoje nustatytais sąlygomis.”
 - SESV ir ES sutarties tekste liko nesuderinta.
-

ETT Costa v. ENEL (1964)

- iš EB ir ES sutarties kylanti teisė, savarankiškas teisės šaltinis, dėl savo ypatingos ir originalios prigimties juridinė galia negali būti silpnesnė už nacionalinės teisės nuostatas, kad ir kaip jos būtų įformintos.
 - Priešingu atveju ši teisė netektų Europos Sąjungos (EB) teisės savybių.
 - Be to, ir pačios Europos Bendrijos teisinis pagrindas taptų abejotinu
-

ETT Simmenthal (1978)

- Europos Bendrijos teisės nuostatų, laikinas sustabdymas ?
 - Nacionalinis teismas, įgaliotas savo jurisdikcijos ribose taikyti Bendrijos teisės nuostatas, turi pareigą užtikrinti visapusišką šių nuostatų veikimą, ir prireikus savo iniciatyva privalo atsisakyti taikyti bet kokią prieštaraujančią nacionalinės teisės akto nuostatą, net jei ši priimta vėliau; ir toks teismas neprivalo prašyti arba laukti, kol tokia nuostata iš pradžių bus panaikinta teisės aktų leidybos ar kitomis konstitucinėmis priemonėmis.
 - **Nacionalinio teismo netaikomas įstatymas, kuris prieštarauja Bendrijos teisei.**
-

ETT Foto-Frost (1987)

- Ar nacionalinis teismas gali spręsti dėl Komisijos sprendimo galiojimo ?
 - Skirtumai tarp valstybių narių teismų dėl Bendrijos aktų galiojimo gali daryti žalą pačios Bendrijos teisinės sistemos vieningumui ir pažeisti pagrindinį teisinio tikrumo reikalavimą.
 - Europos Teisingumo Teismas vienintelis kompetentingas pripažinti Europos Bendrijos / Europos Sąjungos teisės aktą negaliojančiu arba netaikomu.
-

ETT Factortame Ltd. (1990)

- ❑ Ginčas dėl laivų registravimo GB ir laikinųjų priemonių taikymas pagal Europos Komisijos prašymą
 - ❑ ar Europos Bendrijos teisė:
 - ❑ įpareigoja nacionalinį teismą taikyti laikinas reikalaujamų teisių apsaugos priemones; ar
 - ❑ suteikia šiam teismui įgaliojimus taikyti laikinąją reikalaujamų teisių apsaugą?
 - ❑ „remiantis Bendrijos teisės viršenybės principu, kalbant apie tiesiogiai taikomų Sutarties nuostatų ir institucijų aktų bei valstybių narių nacionalinės teisės santykį, tokios įsigaliojusios Bendrijos nuostatos bei aktai <...> lemia automatišką bet kokių joms prieštaraujančių nacionalinės teisės aktų netaikymą“
-

-
- ❑ Šį išaiškinimą taip pat patvirtina EEB sutarties [...] nustatyta sistema, kurios veiksmingumas susilpnėtų, jeigu nacionalinis teismas, sustabdęs bylos nagrinėjimą iki Teisingumo Teismo atsakys į jam pateiktą prejudicinį klausimą, negalėtų taikyti laikinųjų apsaugos priemonių prieš jam priimant sprendimą po to, kai Teisingumo Teismas pateiktų savo atsakymą
 - ❑ Bendrijos teisė turi būti aiškinama kaip reiškianti, kad jei nacionalinis teismas, nagrinėdamas su Bendrijos teise susijusį ginčą, mano, jog vienintelė kliūtis, užkertanti jam kelią taikyti laikinąsias apsaugos priemones, yra nacionalinės teisės norma, jis privalo tokios teisės normos netaikyti.
-

Europos Sąjungos teisė Lietuvos konstitucijos kontekste

- Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“.
 - Problema
 - Europos Sąjungos teisės viršenybės principas taikomas Europos Sąjungos sutarties veikimo srityse;
 - Europos Sąjungos teisės viršenybės principas taikomas LR konstitucijos veikimo srityse
 -
-

LR Konstitucinio akto turinys

- 1. Lietuvos Respublika, būdama Europos Sąjungos valstybe nare, dalijasi ar patiki Europos Sąjungai valstybės institucijų kompetenciją sutartyse, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, numatytose srityse ir tiek, kad kartu su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis bendrai vykdytų narystės įsipareigojimus šiose srityse, taip pat naudotųsi narystės teisėmis.
 - 2. Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus.
-

Konstitucinio Teismo praktika

- ❑ KT 2006 kovo 14 nutarimas Dėl nuosavybės teisių ribojimo ypač vertingose vietovėse ir miško žemėje
 - ❑ 9.4. Pagal Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 2 dalį Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis; jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus.
-

-
- Taigi Konstitucijoje ne tik yra įtvirtintas principas, kad tais atvejais, kai nacionalinis teisės aktas nustato tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruoja su nustatytuoju tarptautinėje sutartyje, turi būti taikoma tarptautinė sutartis, bet ir – Europos Sąjungos teisės atžvilgiu – yra *expressis verbis* nustatyta kolizijos taisyklė, įtvirtinanti Europos Sąjungos teisės aktų **taikymo pirmenybę** tais atvejais, kai Europos Sąjungos teisės nuostatos, kylančios iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, konkuruoja su teisiniu reguliavimu, nustatytuoju Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose (nesvarbu, kokia jų teisinė galia), **išskyrus pačią Konstituciją**.
-

Kitų ES valstybių narių praktika

- ❑ ES teisės požiūriu.
 - ❑ ES Valstybės Narės privalo pripažinti ES teisės viršenybę.
 - ❑ ES Valstybės narės požiūriu.
 - ❑ Problematizuojama ES teisės viršenybė prieš nacionalinėje konstitucijoje įtvirtintas žmogaus teises, politinė sistema, kompetencija dėl ES teisės akto atitikimo konstitucijai.
 - ❑ ES teisės viršenybė pripažinimas be išlygų – Airija, Austrija, Belgija, Didž. Britanija, Liuksemburgas.
 - ❑ ES teisės viršenybė pripažinimas su išlygomis – Vokietija, Prancūzija, Lenkija, Lietuva.
-

ES valstybės narės atsakomybė dėl netinkamo ES teisės įgyvendinimo

- ❑ ETT Humblet byla C - 6/60
 - ❑ jeigu nustatoma, kad nacionalinės teisės aktas prieštarauja ES (anksčiau EB) teisei, jis turi būti panaikintas, o žala, atsiradusi dėl šio teisės akto priėmimo, atlyginta.
 - ❑ ETT Russo byla C- 60/75
 - ❑ valstybė narė, pažeidusi ES (anksčiau EB) teisę, turi pareigą atlyginti dėl savo veiksmų asmens patirtą žalą ...,
 - ❑ žalos atlyginimo sąlygos paliktos spręsti valstybių narių nacionaliniams teismams.
-

-
- ❑ ETT Frankovich Andrea, and Bonifaci, Daniela v Italian Republic (1990) ECR I - 5357
 - ❑ Reikalavimas dėl žalos atlyginimo turi būti patenkintas, jeigu yra šios sąlygos:
 - ❑ - direktyvos nuostata suteikia asmenims teisę;
 - ❑ - teisių turinį apibrėžia pati direktyva;
 - ❑ - yra priežastinis ryšys tarp patirtos žalos ir valstybės institucijų veiksmų.
-

ETT Brasserie du Pecheur v Germany C-48/93

- ❑ Modifikuotos atsakomybės sąlygos:
 - ❑ ES teisės aktas siekia nustatyti asmenims teises;
 - ❑ Reikalingas tiesioginis priežastinis ryšys tarp padaryto pažeidimo ir patirtų nuostolių;
 - ❑ ES teisės pažeidimas turi būti pakankamai akivaizdus.
-

❑ **Pakankamo akivaizdumo kriterijai:**

- ❑ 1) plati valstybės institucijos veiksmų laisvė;
 - ❑ 2) pažeistos ES teisės normos aiškumas ir tikslumas;
 - ❑ 3) ar pažeidimas ir žala buvo padaryti tyčia, ar dėl neatsargumo;
 - ❑ 4) ar teisės klaida buvo pateisinama, ar nepateisinama;
 - ❑ 5) ar ES institucija savo veiksmais prisidėjo prie tokių valstybės narės veiksmų;
 - ❑ 6) ar buvo priimtos, nepanaikintos nacionalinės teisės normos, prieštaraujančios ES teisei.
-

ES valstybės narės atsakomybė dėl aukščiausių teismų veiksmų

- ETT Köbler prieš Austriją Byla C 224/01 (2003)
 - ETT praktika dėl įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijų atsakomybės taikymo;
 - Pažeidimas nėra pakankamai akivaizdus
 - ETT Transportes Urbanos y Servicios Generales SAL (2010) valstybės atsakomybė privačiam asmeniui galima ir tuo atveju, jei žalos asmuo patiria dėl aukščiausio teismo veiksmų, pažeidžiančių ES teisę;
-

ES teisės aktų pasirašymas ir paskelbimas

- Įstatymo galią turinčius teisės aktus, priimtus pagal įprastą teisėkūros procedūrą, pasirašo Europos Parlamento pirmininkas ir Tarybos pirmininkas.
 - Įstatymo galią turinčius teisės aktus, priimtus pagal specialią teisėkūros procedūrą, pasirašo juos priėmusios institucijos pirmininkas.
 - Įstatymo galią turintys teisės aktai skelbiami Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje, dalyje L (Teisės aktai).
 - Jie įsigalioja juose nurodytą dieną arba, jei ji nenurodoma, dvidešimtą dieną nuo jų paskelbimo.
-

-
- Įstatymo galios neturinčius aktus, priimtus reglamentų, direktyvų ir sprendimų, kai juose nenurodoma, kam jie skirti, forma, pasirašo juos priėmusios institucijos pirmininkas. Reglamentai ir visoms valstybėms narėms skirtos direktyvos bei sprendimai, kai juose nenurodyta, kam jie skirti, skelbiami Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje, dalyje L (Teisės aktai).
 - Jie įsigalioja juose nurodytą dieną arba, jei ji nenurodoma, dvidešimtą dieną nuo jų paskelbimo.
 - Apie kitas direktyvas bei sprendimus, kuriuose nurodomi jų adresatai, pranešama tiems adresatams ir jie įsigalioja nuo tokio pranešimo momento.
 - nėra publikuojami.
-

-
- Neįpareigojantis teisės aktai
 - Paskelbimas neprivalomas, publikuojami Europos Sąjungos oficialiame leidinyje dalyje Dalyje C (Informacija ir pranešimai).
 - SESV 297 str.
-